

Blanka Rejc

V iskanju bralcev

*Kako uspešno povabiti k branju
za bralno značko*

Branje je temeljna dejavnost v zvezi s knjigo. Z branjem se srečujemo na vseh področjih našega življenja, v šoli, službi, doma, v trgovini ... Pomembno je za vse generacije, to dejavnost potrebujemo in uporabljamo vse življenje, pri učencih razvija učenje učenja.

Zelo pomembno je, da otroku privzgojimo ljubezen do knjige. To pa lahko naredimo le, če je deležen knjižne vzgoje, pri kateri se ga oblikuje v bralca. Glede na otrokovo starost in razvoj se otroka sistematično usmerja h knjigi in vzgaja s knjigo, da bo postal ozaveščen uporabnik le-te. Otroku je treba predstaviti lepoto leposlovne knjige in kako se uživa v branju, na drugi strani pa mu je treba pokazati, kako se uporablja informacijsko knjigo (Haramija, 2004).

Živimo v času velikega tehnološkega in informacijskega napredka, v času, ki branju ni preveč naklonjen. Toda pomena branja se moramo zavedati vsi, predvsem pa smo za to zadolženi odrasli. Učitelji in mentorji se vsako leto znova trudimo, da bi učence pritegnili k branju. Kot so dokazale različne raziskave in kot lahko opazimo tisti, ki delamo v šolah, vse manj učencev branje izbere kot pristočasno dejavnost, enako velja za branje za bralno značko.

Bralna značka

Bralna značka je ena od pomembnih aktivnosti, ki pomagajo razvijati in širiti jezikovne in bralne sposobnosti. Na šolah je tekmovanje za bralno značko zelo razširjeno, se pa učitelji in mentorji pri motiviranju učencev za branje srečujejo z dvema ključnima težavama: kako pri učencih razviti trajno motivacijo za branje ter kako spodbujati branje kot sredstvo za učenje. Leta 2003 sta Tilka Jamnik in Manca Perko izvedli raziskavo z naslovom *Razvoj bralnih zmožnosti učencev v osnovni šoli z bralno značko*. Ugotovili sta, da branje z leti šolanja, torej v višjih razredih osnovne šole, upada in da se to kaže tudi pri sodelovanju pri projektu bralna značka.

Tudi na OŠ Tržič, kjer sem zaposlena, je upad sodelovanja pri bralni znački zelo viden. Analizirala sem opravljanje bralne značke učencev od prvega do devetega razreda v šolskih letih od 2011/2012 do 2014/2015. Ugotovila sem, da v prvem izobraževalnem obdobju bralno značko opravijo skoraj vsi učenci, konec drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja se zgodi velik preobrat in v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju za bralno značko tekmuje manj kot 20 odstotkov učencev. Za ilustracijo naj navedem konkretne podatke za enega od razredov: v šolskem letu 2011/2012 se je v tretjem razredu za bralno značko uspešno potegovalo vseh 18 učencev (torej 100 %), v četrtem štirje učenci manj (77,77 %), v petem še trije manj (57,89 %), v šestem razredu pa so za bralno značko brali le še štirje učenci (20,22 %).

Ker je upad sodelovanja res velik in ker na žalost ta primer ni osamljen, sem se odločila, da bom skušala v šolskem letu 2015/2016 v istem razredu (zdaj 7. razred) z uporabo aktivnejših pristopov, sodobnejših metod za motivacijo za branje in za preverjanje prebranega, s kombinacijo priporočenega in izbirnega seznama, z vsebinsko raznolikimi literarnimi deli ter s predstavitvami teh povečati število učencev, ki se bodo odločili za branje za bralno značko.

Kako začeti?

Najprej sem izvedla kratko anketo. Analiza odgovorov je pokazala, da se večini učencev preprosto ne ljubi brati, da jim branje pomeni dodatno delo in da le redki branje sprejemajo kot dejavnost, ki popestri njihov prosti čas. Tudi sodelovanje pri bralni znački učencem pomeni dodatno delo, knjige se jim zdijo dolgečasne. V anketi me je tudi zanimalo, kaj bi učenci pri bralni

znački spremenili. Glavna predloga sta bila, da bi si želeli imeti možnost za drugačno predstavitev prebranih knjig (ne samo obnovo prebranega) in da bi učitelj mentor zanimive knjige predstavil v razredu ter tako omogočil lažjo izbiro knjige. Prosta izbira knjige ni edina dobra možnost.

Po analizi z anketo pridobljenih odgovorov sem naredila kratek osnutek (načrt), kako bom začela izvajati svoj model motiviranja učencev za bralno značko. Odločila sem se, da bom učencem vsak mesec ponudila drugačno knjigo, različne zvrsti, dela in avtorje predstavila na različne načine, učencem dopustila, da sami oblikujejo dejavnosti ali pa uporabijo ponujene, jim dala možnost izbire. Načrt sem zasnovala dovolj ohlapno, da bi ga lahko spreminjala oziroma prilagajala učencem ter njihovim željam in usmeritvam.

Moje vodilo pri načrtovanju aktivnosti je bilo: »Bralno značko odlikujejo odprtost, prostovoljnost, neobveznost branja in druženja vseh tistih učencev, ki radi berejo, in pritegovanje k branju in pogovoru o knjigi ter navduševanje za knjigo tistih sošolcev, ki sami ne bi vzeli knjige v roke. Med njimi pa je mentor učencem enakovreden bralec, mladi bralci pa mentorju enakovredni spodbujevalci branja« (Dežman, 1998: 14).

Dejavnosti za povečevanje branja za bralno značko

Razredni seznam (oktober)

Učence sedmega razreda sem prosila, naj na list napišejo najmanj eno knjigo, ki so jo nazadnje prebrali. Ko smo iz njihovih odgovorov sestavili seznam, smo ugotovili, da je na njem več kot 70 % knjig takih, ki so jih morali prebrati za domače branje v preteklem šolskem letu. Seznam smo nalepili na vidno mesto v njihovem matičnem razredu. Nato sem učence spodbudila, naj v štirinajstih dneh seznam dopolnijo s knjigami, ki si jih želijo prebrati oziroma za katere so slišali, da so »dobre« ali so jim jih priporočili prijatelji, starši, knjižničarka. Po dveh tednih smo seznam znova skupaj pregledali, ga dopolnili še z nekaj knjigami s priporočilnega seznama in ga spet obesili na vidno mesto ter se dogovorili, da ga bomo dopolnjevali.

Knjiga s snemanjem (november)

Prva knjiga, ki sem jo predstavila vsem učencem 7. razreda, je bil roman Vinka Möderndorferja *Kot v filmu*. To delo je bilo leta 2013 izbrano za projekt Rastem s knjigo, knjiga pa je uvrščena tudi na priporočilni seznam

bralne značke. Učencem sem predstavila avtorja in njegovo delo. Pokazala sem jim kratek film, ki je bil narejen za projekt Rastem s knjigo (<https://www.youtube.com/watch?v=t60c-XfekPw>). Nato sem jim prebrala nekaj zanimivih misli, povedi iz posameznih poglavij. Z učenci sem se dogovorila, da se oglasim čez teden dni, do takrat pa so imeli čas, da se odločijo, ali bodo ponujeno knjigo prebrali.

Po preteku tedna sem bila zelo zadovoljna. Kar štirje učenci so v tem tednu knjigo že začeli brati, štirje pa so se odločili, da bodo knjigo prebrali, vendar še niso začeli brati. Tako se je izoblikovala skupina osmih učencev, ki so knjigo prebirali skupaj z mano. Pogovarjali smo se o težavah glavnega junaka, o njegovih osebnostnih lastnostih, iskali zanimive povedi, vsak učenec je izbral svojo najljubšo barvo. Na koncu smo izdelali plakat in posneli kratek film z naslovom *Moj dan kot v filmu*. Vsak učenec je povedal, kdaj in zakaj se je počutil, kot da bi bil v filmu. Plakat in kratek film so učenci predstavili sošolcem. Po predstavitvi v razredu sta se še dva učenca odločila, da bosta knjigo prebrala in sodelovala pri branju za bralno značko.

Kviz (december)

Naslednja knjiga, ki sem jo učencem predstavila in ponudila v branje, je bila pesniška zbirka *Vrane* Ervina Fritza. Seveda sem poudarila, da lahko za branje tudi sami izberejo katero koli drugo delo in jih znova opozorila na razredni seznam.

Spet sem počakala teden dni, nato pa sem učence, ko so imeli razredno uro, povabila na zajtrk z *Vranami* oziroma s katero koli zanimivo knjigo. Prišlo je deset učencev, vsi so se odločili, da bodo prebrali *Vrane*. Ob zajtrku smo prebirali pesmi, se o njih pogovarjali, iskali skupna izhodišča. Do naslednje razredne ure si je moral vsak učenec izbrati najljubšo pesem in jo predstaviti sošolcem.

Učencem sem sestavila kviz o pesniški zbirki in jim časovno omejila, do kdaj lahko kviz rešijo. Kviz so lahko reševali v knjižnici na računalniku.

Zmenek na slepo (januar)

V knjižnici sem pripravila pakete, v katere sem zavila dve različni knjigi. Knjige sem izbrala glede na priporočilni seznam in glede na razredni seznam. Učence sem povabila na zmenek na slepo. V knjižnici si je vsak učenec, ki je želel, lahko izbral paket, v njem pa jih je poleg knjig čakalo še navodilo za delo.

Ob naslednjem srečanju smo se pogovorili o knjigah, ki so jih učenci izbrali. Vsak je povedal, za katero knjigo se je odločil in zakaj. Nato so

učenci dobili navodilo, kako in na kakšen način lahko predstavijo izbrano knjigo.

Predstavim ti knjigo (februar)

Naslednja možnost za sodelovanje pri branju za bralno značko je bila učencem najbolj znana. Imenovala sem jo: *Izberi si knjigo in jo predstavi*. Učenci so si lahko izbrali katero koli knjigo, katero koli zvrst. Tudi način, kako bodo izbrano delo predstavili, sem jim čisto prepustila. Sodelujoči učenci so se odločili za leposlovne knjige, večinoma so si pri izbiri pomagali z razrednim seznamom. Predstavitve prebranega so potekale na različne načine: štirje učenci so želeli povedati obnovo, štirje so delo predstavili v obliki miselnega vzorca, dva učenca pa sta svoji knjigi želela predstaviti s pomočjo ilustracij, stripa.

Dramatizacija prebranega (kratek bralni projekt; marec, april, maj)

Za zadnje delo, ki ga bomo brali za bralno značko, sem izbrala Shakespearovega *Romea in Julijo*. S tem delom smo se ukvarjali kar dva meseca in pol. Zgodbo so učenci deloma poznali. Z učenci, ki so se odločili sodelovati tudi pri tej knjigi, smo delo brali skupaj po posameznih dejanjih. Da je bilo branje bolj razumljivo, smo analizirali težje besedne zveze. Da sem učencem bolj približala dogajanje, da so si vse lažje predstavljali, smo si prek interneta ogledali Verono, ogledali smo si oblačila tedanjega časa, analizirali smo sorodstvene in prijateljske vezi med junaki. Ogledali smo si odlomke iz različnih predstav, baleta. Ko smo brali posamezna dejanja, smo si vzporedno ogledali odlomke iz filma.

Odločili smo se, da bomo to delo ostalim učencem predstavili s pomočjo dramatizacije. Sestavili smo svoj scenarij. Odlomke smo najprej odigrali v originalnem jeziku, nato še v slengovskem in celotno dogajanje premaknili v sodobni čas. Odigrali smo naslednje prizore: kako se Romeo in Julija spoznata, balkonski prizor, poroka in smrt zaljubljenecv.

Ob koncu in na začetku

Vesela sem, da je bil moj cilj dosežen. Spremenjeno izvajanje bralne značke se je vsekakor izkazalo za boljše, saj se je v letošnjem šolskem letu (2015/2016) v oddelku sedmega razreda, kjer sem izvajala svoj model motiviranja za branje za bralno značko, od 16 učencev 10 učencev (62,5 %) odločilo za sodelovanje pri bralni znački in vsi so bralno značko tudi osvojili.

Najbolj me je razveselilo vprašanje učencev, ali bomo tudi naslednje šolsko leto tako sodelovali. Dejavnosti, ki so spremljale branje, so učencem pomenile dodatni izziv, ki so ga z veseljem opravili. Tudi meni kot mentorici je bilo tako delo izziv, predvsem pa mi je bilo izziv »prebuditi« željo po branju in sodelovanju.

Z majhnimi spremembami, z vnašanjem novosti, z novimi izvirnimi oblikami in korak za korakom lahko dosežemo, da bo sodelovanje pri branju za bralno značko pomenilo izziv tako učencem kot mentorjem. Prepričana sem, da bo na ta način sodelovanje pri branju za bralno značko postalo številčnejše še v drugem, pa tudi v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju.

Za spodbudno okolje, ki bo omogočalo tako časovno kot tudi organizacijsko možnost izvajanja bralne značke, ki bo motivacijsko bogatejša in pestrejša, morajo biti pripravljene sodelovati vsi: mentorji, vodstvo šole, razredniki, starši in seveda tudi učenci. Branje je le ena od možnosti preživljanja prostega časa. Da bi učenci čim več brali, potrebujejo stalno in različno spodbudo in motivacijo. Naloga učiteljev in mentorjev je, da jim to nudimo in jim s tem zagotovimo možnost, da se odločijo, ali jo bodo sprejeli ali ne.

Literatura

- Dežman, S. (1998). *Bralna značka v osnovni šoli: aktivnosti spodbujanja branja in preverjanja prebranih knjig: priročnik za mentorje bralne značke*. Radovljica: Skriptorij KA.
- Gradišnik, I. (1998). *Branje. V vzporedja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Jamnik, T., Perko, M. (2003): *Razvoj bralnih zmožnosti z bralno značko*; V: *Pogovor o prebranem besedilu. Zbornik Bralnega društva Slovenije*. Ur. Ivšek Milena. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.